

पाठ 3: सफल जीविकोपार्जन पहलहरू कसरी गर्ने ?

परिचय:

यस पाठमा, हामी विभिन्न आत्म-निर्धारित शासन संरचनाहरू अन्वेषण गर्नेछौं, सामूहिक रूपमा संगठित गर्ने फाइदाहरूको विश्लेषण गर्नेछौं, र समुदायभित्र र बाहिर दुवै सम्भावित सहयोगीहरू पहिचान गर्न “सामाजिक पूँजी” म्यापिंगमा डुब्नेछौं।

सामुदायिक शासन र जीविकोपार्जन

समुदायमा आधारित जीविकोपार्जनको विकासका लागि शासन व्यवस्था महत्वपूर्ण विषय हो । यसलाई मानिसहरू र समुदायहरू एकसाथ संगठित गर्न, बाँच्न र सञ्चालन गर्न सहमत हुने तरिकाको रूपमा सोच्न सकिन्छ। प्रत्येक समुदाय र क्षेत्रको अद्वितीय इतिहास, संस्कृति, सन्दर्भ, ज्ञान, संघर्ष र जीवन शैलीले उनीहरूको संरचना र शक्ति गतिशीलतालाई प्रभाव पार्छ (शक्ति संगठित वा साझा गर्ने तरिकाहरू, दुवै खुला / खुला वा अनौपचारिक / गुप्त रूपमा)। स्थानीय शासन गतिशीलताले क्षेत्र / समुदायभित्र कसरी र के उत्पन्न हुन सक्छ र कायम राख्न सकिन्छ भनेर निर्धारण गर्दछ। सामुदायिक शासन संरचनाहरू बाह्य कानुनी र राजनीतिक कारकहरूबाट पनि धेरै प्रभावित हुन सक्छन्।

शासन संरचना (र यसलाई सिर्जना गर्ने तरिका) ले जीविकोपार्जनको विकास र विकास गर्न सक्ने प्रभाव पार्छ। *उदाहरणका लागि, को संलग्न छ, कसले निर्णय गर्दछ, कस्तो गठबन्धन गर्न सकिन्छ, पैसा वा आय कसरी वितरण गर्न सकिन्छ , आदि कसरी अत्यन्त महत्त्वपूर्ण छ।*

शासन स्थापना गर्न कुनै विश्वव्यापी “सही तरिका” छैन, किनकि यो एक विशिष्ट समुदायमा मानदण्डहरू र अवस्थित अभ्यासहरूबाट सिर्जना गरिनुपर्दछ। यो पाठले शासन मोडेलहरूको निश्चित सूची साझेदारी गर्दैन। यसको सट्टा, यहाँ शासन र शक्ति संरचनामा प्रतिबिम्बित गर्न विभिन्न घटना अध्ययन र आवाजहरू छन्, र हामी हाम्रो प्रत्यक्ष सत्रहरूमा तपाईंको सन्दर्भहरूको बारेमा थप छलफल गर्नेछौं।

"सामाजिक पूँजी" के हो?

जीविकोपार्जनको ढाँचाभित्र विशेष गरी सामाजिक पूँजीको उल्लेख गर्दा, [नर्मन रोडियाले](#) हामीलाई निम्न प्रश्नहरूको जवाफ दिन आमन्त्रित गर्दछ:

- के सङ्गठित सामाजिक समूहहरू समुदायभित्र अवस्थित छन्? विद्यमान समूहहरू के के हुन्?
  - विद्यमान समूहहरूभित्रको शक्ति गतिशीलता र सम्बन्ध के हो?
  - दृष्टलाई कसरी सम्बोधन गरिन्छ?
- सामुदायिक निर्णय गर्ने संरचना कस्तो छ, यसले काम गर्छ कि गर्दैन ?
  - समुदायमा तनाव उत्पन्न गर्ने बाह्य दबावहरू के-के हुन्?
- जीविकोपार्जनका पहलहरूलाई लाभ पुर्याउन सक्ने समुदायभन्दा बाहिरका साधनस्रोत भएका व्यक्ति हरू र संस्थाहरू को हुन्? उदाहरणका लागि: सरकारी अधिकारीहरू, व्यवसायहरू, नागरिक समाज संगठनहरू, सार्वजनिक सेवाहरू।
  - कस्तो प्रकारको आर्थिक बजार उपलब्ध छ?
  - समुदायका कुन-कुन शक्तिशाली पात्रहरू (भित्र र बाहिर) समुदायको मूल्य र लक्ष्यसँग मेल खान्छन्?

[अन्य भाषाहरूमा अनुवाद गरिएको लेखको पीडीएफको लिङ्क राख्नुहोस्]

शक्ति गतिशीलता और ध्रुवीयता: तनाव को कैसे नेविगेट करें?

हामी संगठित र शासन संरचनाको बारेमा छलफल गर्दा सतहमा आउने धेरै शक्ति गतिशीलताले आन्तरिक र बाह्य तनाव वा समुदायहरू भित्र खेल्दैरहेका विरोधी शक्तिहरू प्रतिबिम्बित गर्दछ। तल, हामी यी तनावहरूको प्रारम्भिक सूची प्रस्तुत गर्दछौं र तपाईंलाई तपाईंको समुदायमा जीविकोपार्जन विचार हरू वा पहलहरूको सम्बन्धमा तिनीहरूले कसरी आकार लिन्छन् भनेर प्रतिबिम्बित गर्न आमन्त्रित गर्दछौं।

ध्रुवीय ढाँचा [\[अन्य भाषाहरूमा अनुवादित लेखको पीडीएफको लिङ्क राख्नुहोस्\]](#) ले तपाईंलाई यी तनावहरू राख्न आमन्त्रित गर्दछ, तिनीहरूलाई लाभ उठाउने तरिकाहरू खोजी गर्दछ र दुवै पक्षको जान समावेश गर्दछ, एक चरमलाई अर्कोमाथि थोपने खतराको सामना गर्दछ। निमन्त्रणा "एउटा कुरा विरुद्ध अर्को कुरा" होइन, तर "एउटा कुरा र अर्को कुरा पनि" हो, र आफैलाई सोध्नुहोस्: **"यी ध्रुवीकरणहरू कसरी लाभ उठाउन सकिन्छ? प्रत्येक ध्रुवीयताबाट के समावेश गर्न आवश्यक छ?"**

शक्ति सम्बन्धसँग सम्बन्धित तनाव		
पारम्परिक अधिकारीहरूको सम्मान	र	उदीयमान र युवा नेताहरूलाई समर्थन
नेतृत्वमा पुरुषहरूको अनुसरण	र	नेतृत्वमा महिलालाई विश्वास र सशक्तीकरण
सामूहिक पहलको संगठनमा लगानी	र	मेरो आफ्नै परियोजनाहरू व्यवस्थापन गर्न व्यक्तिगत स्वायत्तता कायम
स्थानीय व्यवसायहरू मार्फत स्थानीय अर्थव्यवस्थाको सुदृढिकरण	र	बाह्य बजार गठबन्धनको माध्यमबाट स्थानीय अर्थव्यवस्थालाई बलियो बनाउने
स्थानीय स्वायत्तता कायम राख्नुहोस्	र	राष्ट्रिय वा अन्तर्राष्ट्रिय बजारको लागि खुला
आम बजारले खपत गर्ने उत्पादन विकास गर्नुहोस्	र	विविध उत्पादनहरू विकास गर्नुहोस्
सामुदायिक व्यवसाय सिर्जना गर्नुहोस्	र	तपाईंको आफ्नै व्यक्तिगत व्यवसाय सिर्जना गर्नुहोस्
काम गर्ने परम्परागत तरिकालाई महत्त्व दिनुहोस् र कायम राख्नुहोस्	र	कामहरू कसरी गर्ने भनेर नयाँ तरिकाहरू र विचारहरू समावेश गर्नुहोस्

अमेजनमा स्वदेशी अर्थव्यवस्थाको सिद्धान्तहरूको अन्वेषण

निम्न भिडियो अमेजनमा केही आदिवासी समूहहरूद्वारा यी तनावहरू मध्ये केही कसरी नेभिगेट गरिन्छ भन्ने उदाहरण हो। "ल्याटिन अमेरिकी अमेजनका स्वदेशी मानिसहरू र स्थानीय समुदायहरू बढ्दो रूपमा वन सामाजिक-जैविक विविधता श्रृंखलाहरूको मूल्य खोज्दै बजारनजिक आइरहेका छन्, र बजारसँगको यस सम्बन्धमा, धेरै चुनौतीहरूको सामना गर्नुपरेको छ"।

यस भिडियोले प्रश्नको जवाफ दिन्छ, "स्वदेशी अर्थव्यवस्था के हो?" बुएन भिभिर (गुड लिभिङ) को परिप्रेक्ष्यमा आधारित छ, जसले क्षेत्र, पैतृक ज्ञान, र सामाजिक सद्भाव र शासनको दृष्टिलाई एकीकृत गर्दछ।

भिडियो: [इकोनोमिया इन्डिजेना / स्वदेशी अर्थव्यवस्था](#) (न्यूनतम 0:40 देखि 3:21)

घटना अध्ययन र भिडियो: सिएरा नॉर्टे डी ओक्साका, मैक्सिको में सी ओम्मुनिलिटी और स्वायत्तता

कापुलाल्पम, ओक्साका, मेक्सिकोमा स्थित, एक आदिवासी जापोटेक समुदाय हो जुन यसको दिगो अभ्यास र बलियो साम्प्रदायिक भावनाको लागि चिनिन्छ। स्थानीय र दिगो आयको आवश्यकताको जवाफमा, शहरले चार मुख्य साम्प्रदायिक व्यवसायहरू विकास गर्यो: दिगो वन, एक पत्थर सामग्री कम्पनी, इकोटुरिज्म, र एक पानी बोटलिङ प्लान्ट। यी उद्यमहरूले रोजगारी सिर्जना गर्दछ, अर्थव्यवस्थालाई बढावा दिन्छ, र सामाजिक परियोजनाहरूलाई वित्त पोषण गर्दछ। "साम्प्रदायिक व्यवसायहरूले हामीलाई हाम्रो स्वायत्तता कायम राख्न मद्दत गर्दछ, किनकि राज्य र संघीय स्रोतहरू धेरै सीमित छन्," मिगेल मार्टिनेज (सामुदायिक परिषद्का अध्यक्ष) भन्छन्। शासन साम्प्रदायिक सभा हरू र एल्डरहरूको परिषदमा निर्भर गर्दछ, परम्परागत अभ्यासहरूको संरक्षण गर्दछ। उनीहरूले आफ्नो वातावरण संरक्षणका लागि खानी कम्पनीहरूविरुद्ध पनि लडेका छन्। "हामी प्रकृति, हाम्रो रीतिरिवाज, हाम्रो जनावर र हाम्रो पानीको सम्मान गर्ने पर्यटन चाहन्छौं," इकोटुरिज्म कम्पनीका प्रमुख एडी गार्सिया भन्छन्।

थप जानकारीको लागि पढ्नुहोस्, [क्यापुलाल्पम - भिएन्टोस डे अटोनोमियामा जानुहोस्।](#)

निम्न भिडियोमा कापुललपाममा क्यापुल्ली महिला सहकारी संस्था सुरु गर्न के गर्नुपर्छो भनेर वर्णन गरिएको छ । यसले परम्परागत चिकित्सालाई बढावा दिन्छ र यसलाई नयाँ पुस्तामा हस्तान्तरण गर्दछ।

भिडियो (३:०९): [Cooperativa de MUJeres Capulli promueven sanación en Capulálpam](#)

तपाईंको क्षेत्र/समुदाय भन्दा बाहिरको शक्तिको खोज

त्यहाँ बाह्य शक्ति धारकहरू पनि छन् जसले हाम्रो क्षेत्र वा समुदायहरूमा जीविकोपार्जन पहलहरूको लागि हाम्रो विचारहरूलाई मद्दत वा बाधा पुर्याउन सक्दछन्, जस्तै: छिमेकीहरू, व्यक्तिहरू वा अन्य समुदायहरू / व्यवसायहरू, संघहरू, गैर-लाभकारी संगठनहरू, साना व्यवसायहरू, ठूला निगमहरू, सरकारहरू,

आदिसँग साझेदारी। यी सम्भावित सम्बन्ध वा गठबन्धनहरू पनि शक्ति गतिशीलताको साथ आउँदछन्।

सम्भावित बाह्य गठबन्धन, साझेदारी र सहकार्यका लागि अवसर र शक्ति गतिशीलतालाई विचार गर्नु। निम्न कुराहरू विचार गर्नुहोस्:

- १ समुदायका सम्भावित सहयोगीहरू र सहयोगीहरू पहिचान गर्नुहोस् (उदाहरणका लागि: व्यापारिक व्यक्तिहरू, सरकारी अधिकारीहरू, शिक्षाविद्हरू, सामाजिक परिचालनकर्ताहरू, अन्य सञ्जालहरूमा पहुँच भएका व्यक्तिहरू)
- २ तिनीहरूले धारण गरेको शक्तिको प्रकार परिभाषित गर्नुहोस्
- ३ यी सम्भावित सहयोगीहरू सामुदायिक लक्ष्य र मूल्यहरूसँग मिल्दोजुल्दो छ कि छैन विश्लेषण गर्नुहोस्
- ४ निर्णय गर्नुहोस् कि तपाईं जानकारीको आधारमा गठबन्धनहरू पछ्याउन चाहनुहुन्छ कि छैन

📖 शक्ति विश्लेषण गर्नका लागि उपकरणहरूको बारेमा थप पढ्नुहोस्: [सामुदायिक संगठनमा पावर विश्लेषणको लागि एक गाइड - द कमन्स](#)।

गृहकार्य

तेस्रो प्रत्यक्ष सत्र पछि पूरा गर्न गतिविधिहरू।

[समूह गृहकार्य \(90 देखि 120 मिनेट\)](#)

तपाईंको क्षेत्रमा सामाजिक र भौतिक सम्पत्तिहरू पहिचान गर्न, र जीविकोपार्जन पहल विचारहरू पहिचान गर्न म्यापिङ अभ्यास।